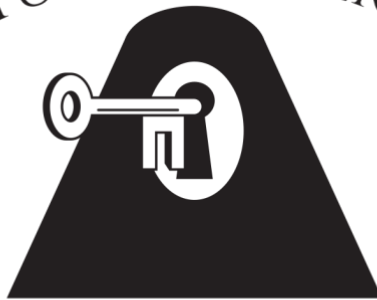

RAPPORT FUHIKUBO

HUIDIGE SITUATIE EN PROBLEEMSTELLING

FUNDASHON HISTÓRIKO
KULTURAL BONERIANO

Yabi di pasado, porta pa futuro

2 oktober 2025

INHOUDSOPGAVE

AANLEIDING	3
INLEIDING	4
HUIDIGE SITUATIE.....	5
Wat doet FuHiKuBo?	5
<i>Kadertekst “De collectie van FuHiKuBo”</i>	<i>6</i>
Onze financieringsmix.....	6
<i>Kadertekst “Actieagenda Slavernijverleden”</i>	<i>7</i>
Probleemstelling FuHiKuBo	8
<i>Kadertekst “Sterk beleid, zwakke uitvoering”</i>	<i>9</i>

AANLEIDING

Het voortbestaan van Fundashon Históriko Kultural Boneriano (FuHiKuBo) en daarmee de toegang tot de grootste bron van geschiedenis van Bonaire loopt gevaar. FuHiKuBo beschikt over onvoldoende middelen, capaciteit en op sommige vlakken ook expertise om het voortbestaan professioneel en duurzaam te kunnen borgen.

In dit rapport geven we inzicht in de stichting zelf en creëren we een overzicht van de huidige status zowel als de noodzakelijke toekomstige stappen die nodig zijn om te zorgen dat er voor FuHiKuBo een duurzaam bestaan gerealiseerd kan worden en hiermee de toegankelijkheid van het erfgoed van het eiland veilig wordt gesteld.

Onze visie is helder, al is de weg ernaartoe nog niet volledig uitgetekend.

INLEIDING

Fundashon Históriko Kultural Boneriano (FuHiKuBo), opgericht in 1998, is het Bonairiaans kennisinstituut en bewaarder van het cultureel-historisch archief van Bonaire. Hiermee is FuHiKuBo een onmisbare erfgoedorganisatie. Onze missie is het documenteren, beschermen en toegankelijk maken van het culturele, natuurlijke en historische erfgoed van Bonaire. FuHiKuBo richt zich in die zin niet alleen op behoud, maar ook nadrukkelijk op het delen van deze kennis met de gemeenschap, onderzoekers en belanghebbende. Hiermee worden lokale verhalen, tradities en geschiedenissen zichtbaar gemaakt en behouden voor toekomstige generaties.

Wij beschouwen natuur, cultuur en geschiedenis als de *tres piedra di fogón*, de drie stenen van het traditionele fornuis, die samen de basis vormen van het Bonairiaanse erfgoed. Deze brede opvatting van erfgoed is specifiek afgestemd op de context van Bonaire, waar natuur, cultuur en geschiedenis geen losse elementen zijn, maar een verweven geheel dat elkaar voortdurend beïnvloedt.

FuHiKuBo is alleen in zijn soort: geen andere organisatie op Bonaire richt zich met dezelfde diepgang, geworteld in lokale kennis en culturele sensitiviteit, op het behoud van Bonairiaans erfgoed. Dankzij de onvermoeibare inzet van onze oprichter en bestuurder F.D. (Bòi) Antoin is in de afgelopen drie decennia een omvangrijk en uniek archief opgebouwd, bestaande uit geschreven materiaal, audio en/of visueel materiaal en objecten. Dit archief vormt het hart van het cultureel-historisch geheugen van Bonaire en is van grote betekenis voor zowel het eiland als het bredere Koninkrijk der Nederlanden.

De maatschappelijke waarde van dit werk is breed erkend: Bòi Antoin ontving in 2002 de Zilveren Anjer en in 2024 werd hij benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Daarnaast heeft Bòi in de afgelopen decennia verschillende andere onderscheidingen ontvangen als erkenning voor het belangrijke werk waaronder: ‘*Suidadano di honor*’ van het Openbaar Lichaam Bonaire.

De betekenis en kwaliteit van het werk van FuHiKuBo zijn ook erkend. In 2020 werd FuHiKuBo door UNESCO geaccrediteerd als NGO die bijdraagt aan het behoud van immaterieel cultureel erfgoed binnen het Koninkrijk. In 2023 werd onze unieke orale geschiedenisserie *Herensia* door de Nederlandse UNESCO-commissie opgenomen in het *Memory of the World*-register. Datzelfde jaar ontving FuHiKuBo de Prins Bernhard Cultuurprijs, als erkenning voor de blijvende inzet voor het behoud en het toegankelijk maken van Bonairiaans erfgoed.

Zeer terecht wordt daarmee de inspanning van Bòi en belang van FuHikuBo erkend, maar levert dit nog altijd onvoldoende structurele middelen op om het voortbestaan te waarborgen.

HUIDIGE SITUATIE

Wat doet FuHiKuBo?

Vanuit onze missie voeren wij drie kernactiviteiten uit: het **documenteren**, **beschermen** en **promoten** van het Bonairiaanse erfgoed.

Documenteren staat daarbij op de eerste plaats. Het vastleggen van de orale geschiedenis, belangrijke gebeurtenissen en tradities van de Bonairiaanse gemeenschap is van onschatbare waarde. Deze kennis leeft vaak alleen in de herinneringen van mensen en kan voorgoed verdwijnen als zij niet zorgvuldig wordt bewaard. Even belangrijk is het toegankelijk maken van dit materiaal. Daarom publiceert FuHiKuBo haar werk in diverse vormen: van programma's en documentaires tot boeken en rapporten. Al deze uitgaven zijn gebaseerd op grondig onderzoek en cultuurhistorische analyse, waardoor ze niet alleen verhalen bewaren, maar ook historisch inzicht en context bieden.

Door deze continue drang naar **documentatie** is een uniek en omvangrijk archief opgebouwd. Dit archief vormt de ruggengraat van al onze activiteiten: een rijke bron van kennis die anders verloren zou zijn gegaan en die vandaag de dag intensief wordt geraadpleegd door onderzoekers, studenten en de gemeenschap zelf.

Daarmee komen we bij onze tweede pijler: **beschermen**. Met ons archief zorgen wij ervoor dat deze waardevolle bronnen duurzaam bewaard blijven. Ons archief omvat niet alleen het materiaal dat wij zelf hebben vastgelegd, maar is door de jaren heen uitgebreid met duizenden boeken, documenten, tijdschriften, foto's, objecten en audiovisuele opnamen. De verzameling bestrijkt het hele Caribische deel van het Koninkrijk, maar Bonaire vormt daarin altijd het hart en zwaartepunt.

De derde pijler is **promoten**. Hierbij gaat het niet alleen om het informeren van mensen, maar ook om hen actief te betrekken en te enthousiasmeren voor hun eigen erfgoed en identiteit. Dat doen wij via publicaties, maar ook door het organiseren van lezingen, cursussen en informatieve wandelingen. Daarnaast werken wij samen met uiteenlopende organisaties, waaruit exposities, schoolprojecten en gezamenlijke initiatieven voortkomen die het erfgoed breed onder de aandacht brengen en levend houden.

Omdat FuHiKuBo niet alleen toegang tot historische bronnen biedt, maar ook inhoudelijke expertise bezit, worden wij regelmatig benaderd voor informatie en advies. Wij ondersteunen onder andere het Openbaar Lichaam Bonaire, ZW-groep, TCB, STINAPA, RCN en OCW, maar ook musea, culturele instellingen, lokale scholen en internationale universiteiten door historische feiten te controleren, context te bieden en kennis te delen. Ook dragen wij bij aan lokaal en internationaal wetenschappelijk onderzoek.

Door deze drie kernactiviteiten in samenhang uit te voeren, vervult FuHiKuBo een onmisbare rol binnen de Bonairiaanse samenleving. Als kennisinstituut en brug tussen generaties zorgen wij ervoor dat wat dreigt te verdwijnen, wordt vastgelegd en behouden, en vervolgens gedeeld met de gemeenschap en daarbuiten. Zo versterken wij niet alleen het behoud van erfgoed, maar dragen wij ook bij aan bewustwording, educatie en identiteitsvorming.

Kadertekst “De collectie van FuHiKuBo”

Het archief van FuHiKuBo omvat een veelzijdige collectie van foto's, audio(-visuele) bestanden, boeken, documenten en objecten. Deze verzameling is uniek en onvervangbaar.

Zo bevat het onder andere de Collectie van de familie Stagl, een originele foto collectie die is vastgelegd door dokter Alfons Gabriel, een van de eerste Lands Chirurgen die in de jaren '20 van de vorige eeuw op Bonaire werkzaam was. Maar ook de collectie van L.D. Gerharts, een sleutelfiguur in de politieke en economische ontwikkeling van Bonaire, bestaande uit foto's en diverse documenten. Ook de door FuHiKuBo geproduceerde collectie *Herensia* behoort tot het archief; de grootste bron orale geschiedenis van alle eilanden binnen het Koninkrijk, die in 2023 is toegevoegd aan de Memory of the World (MoW) register door de Nederlandse UNESCO commissie als bijzonder waardevol documentair erfgoed. FuHiKuBo beheert ook waardevolle artefacten, zoals het boegbeeld van het schip de Mairi Bahn: 'De Gouden Verrader', dat dateert uit 1874.

Het beheer van deze historische documentatie beperkt zich niet tot Bonaire alleen, maar strekt zich uit over de gehele voormalige Nederlandse Antillen. Hierdoor vertegenwoordigt de collectie niet alleen een enorme waarde voor Bonaire, maar ook voor de bredere Caribische regio én het Koninkrijk als geheel.

Onze financieringsmix

FuHiKuBo ontvangt momenteel financiële middelen uit verschillende bronnen. Een belangrijk deel van onze inkomsten komt uit het zorgcontract, dat echter alleen het absolute minimum dekt (van welk het aangevraagde bedrag tevens niet volledig wordt uitgekeerd). Met deze middelen worden de salarissen van 1,6 FTE media-personeel en enkele andere basiskosten betaald, zodat deel van het werk in het kader van archief toegankelijkheid en het kunnen voortzetten van de collectie Heresia geborgen blijft.

Salarissen voor organisatorisch personeel, huisvestingskosten en budget voor verdere ontwikkeling, professionalisering en uitbreiding van de toegankelijkheid van onze collectie vallen echter buiten dit contract. Dit betekent dat de organisatie enkel de meest fundamentele werkzaamheden kan uitvoeren: het documenteren, bewaren en ontsluiten van onze orale geschiedenisbronnen, zonder dat hiervoor de hoogste standaarden of beste kwaliteit nagestreefd kan worden.

Om de salarissen van het organisatorische personeel (een algemeen coördinator en financieel medewerker) en andere operationele kosten te kunnen betalen, is FuHiKuBo genoodzaakt inkomsten uit eigen projecten te genereren. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het produceren van historische documentaires voor externe organisaties, het schrijven van boeken en rapporten op aanvraag, en het ontwikkelen van exposities voor derden. Daarnaast wordt één medewerker betaald vanuit een tijdelijke subsidie van Mondriaan Fonds, ter ondersteuning van erfgoed medewerkers.

Het voortbestaan van FuHiKuBo rust bovendien nog altijd grotendeels op de bijdrage van de heer F.D. 'Bòì' Antoin, die zijn gebouw tegen een bedrag van slechts 500 USD per maand

beschikbaar stelt (beginnend vanaf 2024). Dit bedrag dient voornamelijk als tegemoetkoming voor de kosten van water en elektriciteit, zodat Bòi niet ook deze kosten zelf hoeft te dragen.

Kadertekst “Actieagenda Slavernijverleden”

Een belangrijke ontwikkeling is dat tussen Q4 2025 en Q1 2029 aanvullende middelen beschikbaar zullen worden gesteld vanuit de Actieagenda. Deze middelen vloeien voort uit de toezeggingen van de Nederlandse regering van 19 december 2022 en zijn specifiek bestemd voor het digitaliseren en toegankelijk maken van ons archief. Samen met de afdeling Post en Archief van het Openbaar Lichaam Bonaire werkt FuHiKuBo de komende jaren aan een structurele en toekomstgerichte verbetering van het archiefbeheer op Bonaire, met een focus op:

- Inventarisatie en digitalisering van bestaande collecties;
- Duurzame fysieke en digitale opslag;
- Toegankelijkheid via online platformen en publieksgerichte communicatie;
- Professionalisering van het veld door scholing, begeleiding en netwerkvorming;
- Gelijkaardige inbreng van publieke en maatschappelijke archieven.

In dit kader ontvangt FuHiKuBo financiering om de volgende specifieke activiteiten uit te voeren:

- A. Inhuur van een parttime coördinerende digitalisering expert, archiefmedewerker en communicatieadviseur gedurende het project;
- B. Aanschaf van hardware en software (scanners, opslag, licenties);
- C. Capaciteitsopbouw in het kader van beheer en ICT, gecombineerd met het ontwikkelen van een duurzaam collectie- en digitaliseringsbeleid;
- D. Beheer en onderhoud van digitale opslagcapaciteit gedurende het project;

Deze financiering maakt het mogelijk een langgekoesterde wens te realiseren: het archief toegankelijk maken en op een duurzame manier borgen voor de toekomst. Tegelijkertijd betreft dit slechts één van de kernactiviteiten van FuHiKuBo. Het gaat om een tijdelijk impuls waarmee een stevige basis wordt gelegd die zich uitsluitend richt op het archief; de structurele financiering van de organisatie als geheel blijft daarmee onzeker.

Probleemstelling FuHiKuBo

FuHiKuBo heeft zich in bijna dertig jaar ontwikkeld tot hét kenniscentrum voor de geschiedenis, cultuur en identiteit van Bonaire. Ons werk sluit direct aan bij de beleidsdoelen die sinds 2010 in opeenvolgende beleidsnota's, convenanten en de huidige Cultuuragenda (2024–2028) zijn geformuleerd: het documenteren, beschermen en toegankelijk maken van erfgoed, met bijzondere aandacht voor immaterieel erfgoed, de orale geschiedenis en de culturele identiteit van Bonaire.

Toch bevindt de organisatie zich in een structureel kwetsbare positie. Hoewel wij door beleid en overheid herhaaldelijk worden erkend als essentiële partner, ontbreekt het nog altijd aan structurele borging van onze rol en financiering.

De actieagenda biedt ons weliswaar de mogelijkheid om het archief te digitaliseren en toegankelijk te maken, maar dit betreft een projectsubsidie met een strikt afgebakend doel. Het waarborgt geen bestaanszekerheid voor de organisatie als geheel. Sterker nog: door het ontbreken van structurele middelen komt de uitvoering van dit project zelfs in gevaar. Het organisatorische personeel dat deze taken moet dragen, is volledig afhankelijk van inkomsten uit losse opdrachten voor derden of tijdelijke subsidies bij fondsen.

Omdat FuHiKuBo structureel in deze preciaire positie heeft verkeerd, is er nooit ruimte geweest om een stevige basis voor duurzaam bestaan op te bouwen, laat staan om te groeien. Essentiële voorwaarden zoals een meerjarenstrategie, een structureel fondsenwervingsplan en onderzoek naar duurzame verdienmodellen ontbreken noodgedwongen.

Dit raakt niet alleen FuHiKuBo als organisatie, maar brengt ook de gehele collectie, zowel fysiek als digitaal, en daarmee haar grote maatschappelijke waarde in gevaar. Hieruit ontstaat een fundamentele spanning: terwijl FuHiKuBo beleid helpt realiseren en concreet invulling geeft aan nationale en lokale ambities, ontbreekt de structurele ondersteuning om dit werk duurzaam uit te voeren. Het risico is groot dat cruciale bronnen, verhalen en expertise verloren gaan of slechts minimaal behouden blijven.

Met adequate structurele financiering en versterking van de organisatie kan FuHiKuBo haar volledige potentieel waarmaken. Dan wordt het mogelijk onze werkzaamheden op professionele wijze voort te zetten, kennis breed en laagdrempelig toegankelijk te maken, en onze rol als kennisinstituut duurzaam te verankeren.

De kennis en archieven van FuHiKuBo zijn instrumenten van geheugen en cultuur: zij vormen een onmisbare getuigenis van de geschiedenis en identiteit van Bonaire. Het verlies hiervan zou betekenen dat de samenleving haar collectieve geheugen en een essentieel deel van haar identiteit kwijtraakt. Het is daarom niet alleen een verantwoordelijkheid van FuHiKuBo, maar ook van de overheid om dit erfgoed structureel te waarborgen. Zolang onze organisatie afhankelijk blijft van tijdelijke en projectmatige financiering, blijven de beleidsambities op papier bestaan maar ontbreekt de kracht om ze in de praktijk te realiseren.

Bonaire heeft een rijk verleden en een sterke culturele erfenis, maar zonder structurele ondersteuning dreigt dit erfgoed onvoldoende beschermd te worden. Duurzame erkenning

en structurele financiering zijn daarom onmisbaar om te voorkomen dat cruciale kennis, verhalen en tradities alsnog verloren gaan. Vanuit die overtuiging leven en werken wij dagelijks volgens ons motto: *“Yabi di pasado, porta pa futuro.”*

Kadertekst “Sterk beleid, zwakke uitvoering”

Het Bestuurscollege bracht in 2010 de Beleidsnota Cultuur Bonaire uit met de ondertiteling *Sin kosecha no tin simadan* (Zonder oogst is er geen oogstfeest). In dit document worden onder meer de acht beleidsdoelen van het cultuurbeleid benoemd. Bovenaan deze lijst staat:

“Behoud, bescherming, ontwikkeling en promotie van cultureel erfgoed”.

Dit doel krijgt volgens de nota “de allerhoogste prioriteit”. Andere doelstellingen zijn de bevordering van cultuureducatie, de verbetering van culturele documentatie en registratie, het promoveren van cultuur via de media, het verbeteren van de culturele infrastructuur en de bevordering van culturele samenwerking.

Wanneer we deze doelen naast de activiteiten van FuHiKuBo leggen, zien we een vrijwel directe overlap. Wat in 2010 als belangrijkste beleidsdoel werd geformuleerd, is precies wat FuHiKuBo al sinds de jaren '90 doet: documenteren, beschermen en promoten van het Bonairiaanse erfgoed, met bijzondere aandacht voor de orale geschiedenis, immaterieel erfgoed en kennis die anders verloren zou gaan.

Zo wordt in het Actieplan dat is opgenomen in de beleidsnota zelfs expliciet verwezen naar de noodzaak om het archief van Bòi Antoin te ontsluiten en te digitaliseren, en om lacunes in de documentatie van tradities en gebruiken te inventariseren. Het werk van FuHiKuBo is dus niet alleen uniek en onmisbaar is, maar sluit direct aan bij beleidsprioriteiten die al 15 jaar gelden.

De Cultuuragenda 2024–2028, waarin FuHiKuBo wordt aangemerkt als *“key stakeholder”*, bouwt voort op zowel de beleidsnota uit 2010 als de afspraken uit het Cultuurconvenant 2022–2024 en het nationale beleid van 2022.

Uit deze cultuuragenda is een selectie gemaakt van de belangrijkste prioriteiten tot en met 2028 die “van belang zijn om de basis op orde te brengen voor de cultuursector op Bonaire.” Prioriteit B.5 stelt:

“Structurele verbetering en bestendinging van archieven en daarbij horende professionele inzet, met aandacht voor particuliere archieven (met name FuHiKuBo)”.

Hier wordt verder bij vermeld dat het OLB en OCW in Q1 van 2025 “in goede afstemming met veldorganisaties” een archiefagenda gaan opstellen die zich richt op de basisbenodigdheden en het op orde krijgen van duurzaam archiefwerk. Dat FuHiKuBo hierin expliciet genoemd wordt, is zonder meer een formele erkenning van onze sleutelrol als beheerder van het belangrijkste particuliere archief van Bonaire. Bovendien zijn wij

opgenomen in de actieagenda die aansluit bij de doelstellingen van de Cultuuragenda (deze actieagenda staat los van de archiefagenda, maar kent wel duidelijke raakvlakken). Tegelijkertijd moeten wij constateren dat wij tot op heden niet zijn betrokken bij de voorbereidingen en gesprekken rondom deze archiefagenda, en daarover ook nog geen concrete informatie hebben ontvangen.

Dit onderstreept een breder spanningsveld: hoewel ook de thema's in het totaaloverzicht van de Cultuuragenda sterk aansluiten bij het werk dat FuHiKuBo al bijna dertig jaar uitvoert, ontbreekt het in de praktijk nog altijd aan structurele ondersteuning voor onze organisatie.

Zo worden in het totaaloverzicht onder punt 9 'Immaterieel erfgoed', doelstellingen en toelichtingen genoemd als: Het op orde brengen van de basis voor immaterieel erfgoed, waardering van immaterieel erfgoed en stakeholders, implementatie van het UNESCO-verdrag van 2003, bewustwording en herstel van culturele identiteit, historie en tradities en het ontsluiten van kennis rond immaterieel erfgoed.

Precies op dit terrein heeft FuHiKuBo zich de afgelopen decennia onderscheiden door orale geschiedenis vast te leggen en kennis over immaterieel erfgoed te documenteren en toegankelijk te maken voor huidige en toekomstige generaties.

Ook bij punt 6 'Koloniaal verleden/afschaffing slavernij', liggen er directe aanknopingspunten met ons werk. FuHiKuBo beschikt over een uitgebreide bibliotheek met relevante literatuur én diepgaande expertise door jarenlang onderzoek in onder andere (inter)nationale archieven. Deze kennis wordt al meerdere jaren gedeeld via cursussen en educatieve activiteiten, waarmee wij een sleutelrol spelen in de bewustwording en educatie over het slavernijverleden van Bonaire.

Tenslotte sluit ook punt 7 'Museumcollecties' aan, met als een van de doelstellingen "het bevorderen van kennis over Bonaire voor bewoners en bezoekers" aan bij onze missie om kennis over Bonaire te promoten. De collectie van FuHiKuBo wordt reeds gebruikt als bron voor tentoonstellingen en educatieve projecten, en kan in samenwerking met partners en structurele ondersteuning nog breder ontsloten worden.

Zowel de beleidsnota uit 2010 als de Cultuuragenda 2024–2028 benoemen dat het behoud, de bescherming en de ontsluiting van erfgoed structureel tot de hoogste beleidsprioriteiten van Bonaire behoren. Echter ontbreekt in de praktijk nog vaak de structurele verankering die nodig is om deze ambities waar te maken. Juist FuHiKuBo, dat al bijna 30 jaar het Bonairiaanse erfgoed documenteert, beschermt en toegankelijk maakt, biedt de kennis, expertise en infrastructuur die hiervoor essentieel zijn. Zonder onze inzet zouden vele bronnen, verhalen en tradities reeds verloren zijn gegaan. Als erkende partner in beleid, maar nog onvoldoende geborgd in de praktijk, roepen wij daarom op tot duurzame erkenning en structurele ondersteuning. Alleen dan kunnen de beleidsdoelen daadwerkelijk gerealiseerd worden en blijft het Bonairiaanse erfgoed niet alleen een papieren prioriteit, maar een levende bron van identiteit, educatie en trots voor huidige en toekomstige generaties.